

Remiss om utredningen Vägen mot fossiloberoende jordbruk (SOU 2021:67)

Er beteckning: N2021/02166

Länsstyrelsen i Gotlands län yttrar sig över rubricerat betänkande.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län är positiv till de förslag och rekommendationer som utredningen föreslår och bedömer att de kommer att bidra till de målsättningar som anges.

Utredningen pekar på vikten av en ökad självförsörjningsgrad i Sverige, vilket går helt i linje med målen i den nationella livsmedelsstrategin. Länsstyrelsen i Gotlands län står fullt ut bakom detta och kan med länets utsatta och strategiska ö-läge i Östersjön, bekräfta behovet av att det krävs åtgärder för att klara såväl livsmedels- som drivmedelsförsörjningen lokalt och nationellt. Åren 2018 och 2019 med svår torka och därmed en hårt ansträngd jordbruksnäring är erfarenheter i närtid. Det säkerhetspolitiska lägets påverkan nationellt och särskilt på Gotland påminner om vikten av bra beredskap.

För den enskilda företagaren är den bristande lönsamheten det största hindret för att investera i omställning. Intresse och engagemang finns från företagarna, det visar exempelvis resultatet från ett utvecklingsprojekt som LRF och Gotlands Slakteri AB genomfört för ett par år sedan, "Fossilfritt kött på Gotland". Det viktigaste incitamentet för omställningen är att jordbruksföretagen kan få ut mervärdena av detta i livsmedelskedjan.

En aspekt som är viktig att ha i åtanke är att högre produktion i regel ger mindre utsläpp per enhet producerat livsmedel. Det gör att hög produktion i svenskt jordbruk bör eftersträvas. Detta gäller dock inte nödvändigtvis animalieproduktionen där en balans mellan hög avkastning och djurvälstånd istället innebär bättre hållbarhet för djuren och därmed även bättre klimatnytta. Förutom fossila utsläpp som lyfts i utredningen så består en stor del av klimatpåverkande utsläpp från jordbruket av utsläpp från markanvändning och djurs matsmältningsprocesser.

I utredningen görs en definition av fossiloberoende jordbruk som länsstyrelsen menar skulle kunna förtydligas. Något som är "fossiloberoende" behöver rimligtvis fungera helt utan fossila bränslen, medan definitionen i utredningen anger att det "i huvudsak drivs av förnybar energi". I det ligger även en inneboende konflikt mellan förnybar och fossilfri/fossiloberoende, då el från kärnkraft till exempel är fossilfritt men inte förnybar energi. Länsstyrelsen förordar därmed utveckling av definitionen av fossiloberoende jordbruk som ger en tydligare målbild för vad utredningens förslag och rekommendationer förväntas resultera i. Definitionen skulle därför med fördel kunna förtydligas.

En annan fråga som skulle behöva problematiseras mer än vad utredningen gör, är de gamla maskinparkerna som troligen kommer att bestå under lång tid framåt. Det finns tekniska utmaningar gällande utveckling av maskiner som ska användas i fält under många timmar i sträck. Möjligheten att behålla gamla maskiner i drift med fossilfria bränslen genom konvertering av fordon/maskiner lyfts i korthet i utredningen som en olönsam åtgärd. Länsstyrelsen vill i sammanhanget peka på det faktum att maskiner inom jordbruket i regel används i många fler år än fordon inom transportsektorn eller privata bilar. Det kan i flera fall innebära att det är mer resurssparande och klimatsmart att använda sådant som fungerar än att ersätta med nytt och att det därmed skulle finnas en större potential gällande konvertering än vad utredningen pekar på.

Länsstyrelsen önskar lyfta fram vikten av att regelverken anpassas så att stöd inom landsbygdsprogrammet och Klimatklivet kan integreras och samverka för att bidra till större effekter inom området. Det är också viktigt att information om stödmöjligheterna synkroniseras och kommuniceras till målgrupperna.

Specifika synpunkter på utredningens förslag

Grön skatteväxling - ett jordbruksavdrag införs, återbetalning av dieselskatt som jord-, skogs- och vattenbruket kan ansöka om fasas ut – punkt 4.3.2 och 6.3.2

Länsstyrelsen bedömer att förslaget har fördelar, bland annat gällande den administrativa delen. Det är svårt att bedöma hur det slår för olika slags företag och hur kraftfullt det i praktiken blir. Att återbetalningen av dieselskatten föreslås fasas ut menar länsstyrelsen är ett mycket rimligt förslag.

Avdraget föreslås baseras på företagets intäkter och dimensioneras utifrån 7 procent av jordbruksintäkten. Gårdar med högsta möjliga avkastning och därav även högsta möjliga intäkt har ofta en högre insats i form av exempelvis kraftfoder, gödningsmedel, sprutmedel med mera. Extensiva lantbruk kan däremot missgynnas av detta förslag. Det gäller exempelvis gårdar som satsar på betesdrift med en lägre mjölk- eller köttproduktion som följd, jämfört med gårdar som utfodrar mycket kraftfoder till installade djur.

Länsstyrelsen i Gotlands län har gjort en jämförelse som bygger på Jordbruksverkets statistik ”Skörd av spannmål, trindsäd och oljeväxter 2020, preliminär statistik för län och riket” för att se hur en spannmålgård i Gotlands län kan komma att påverkas. Förslaget resulterar enligt den beräkningen i att en exempelgård i Gotlands län kommer få mindre i stöd per hektar eftersom den har en mindre avkastning och därav en lägre intäkt än jämförbara gårdar i de sju län som har en högre avkastning.

Förslaget kan innebära att jordbruksföretag som idag gör negativa resultat eller nollresultat tappar återbetalningen av dieselskatten samtidigt som de inte får dra nytta av avdraget.

Hektarstödet som utredningen nämner skulle kunna vara alternativ för att möta jordbrukets utmaning med låg lönsamhet.

Jordbruksverkets instruktion förtydligas och den årliga uppföljningen av livsmedelsstrategin kompletteras – punkt 3.2.2

Länsstyrelsen ställer sig bakom detta förslag men gör bedömningen att definitionen av fossiloberoende jordbruk kan bli svår att följa upp eftersom den är diffus.

En biopremie för rena biodrivmedel införs – punkt 5.3.2

Länsstyrelsen ser det som mycket positivt om en biopremie för rena biodrivmedel införs för att minska prisskillnaden mellan förnybara och fossila drivmedel. På detta sätt skulle riskerna för jordbrukare att gå över till maskiner som kan drivas med förnybara drivmedel minska. Transportsektorn siktar på att komma bort från biodrivmedel som HVO, FAME/RME och etanol till förmån för elektrifiering, vätgas och biogas. Jordbrukets förutsättningar är dock helt annorlunda än transportsektorns och det vore orimligt att förvänta sig en snabb omställning inom branschen, av såväl ekonomiska som tekniska skäl. Länsstyrelsen ser därför stor potentiell nytta med en biopremie för fler biodrivmedel som särskilt kan riktas till jord-, -skogs, och vattenbruk.

Den befintliga klimatpremien utvidgas – punkt 7.2.2

Länsstyrelsen anser att förslaget är bra.

Det befintliga gödselgasstödet och biogasstödet utökas och förlängs, ny förvätskningspremie – punkt 8.3.2

Länsstyrelsen ser mycket positivt på förslagen som ligger i linje med den biogasutredning som togs fram relativt nyligen. Biogas är ett viktigt biobränsle vars efterfrågan blivit betydligt större än det svenskproducerade utbudet. Att stärka svensk biogasproduktion och användning av denna gas har många fördelar, såväl ut klimatsynpunkt som ur beredskapsperspektiv.

Synpunkter på utredningens rekommendationer

Länsstyrelsen i Gotlands län gör bedömningen att rekommendationerna sammantaget är bra, men vill peka på några frågor kopplade till vissa av dem.

Affärsplaner och Greppa Näringen – punkt 3.2.3 och 7.2.3

Utredningen är tydlig i att lönsamheten och konkurrenskraften är låg och att flera satsningar behöver ske parallellt. Forskning och utveckling för att få fram nya affärsmodeller är en ständigt viktig fråga bland annat med utmaningen i att genomföra generationsskiften/ägarbyten. Rådgivningen inom Greppa Näringen är viktig och bra, men här finns ett stort problem med brist på rådgivarkompetens, vilket är märkbart i flera län, inte minst i Gotlands län utifrån vårt ö-läge. Länsstyrelsen efterfrågar en särskild satsning för att motverka denna brist så att jordbrukarnas efterfrågan på rådgivning skulle kunna tillgodoses i större omfattning än vad som är möjligt idag.

Forskning och utveckling av nya drivmedel som kommer från jordbruket – punkt 8.3.2

Forskning och utveckling är helt nödvändigt i omställningsarbetet. Till exempelvis kan elektrobränslen bli intressanta för produktion och användning inom svenskt jordbruk. Här vill Länsstyrelsen också lyfta att det även behövs ökad produktion av biodrivmedel för att tillgodose denna efterfrågan om fossila bränslen ska kunna fasas ut. Det finns inga garantier för att produktionen av biodrivmedel i Sverige kommer att öka även om efterfrågan ökar. Ökad produktion skulle ha fördelar i form av högre självförsörjningsgrad samt minskade transporter kopplat till drivmedel. Utredningen tar upp en studie från 2017 där det konstateras att det är möjligt att tillgodose Sveriges behov av biodrivmedel år 2030 med inhemsk råvara utan ökad åkermarksanvändning och på ett sätt som är hållbart ur klimatperspektiv.

Länsstyrelsen i Gotlands län efterfrågar därför konkreta förslag eller rekommendationer som syftar till att öka inhemsk produktion av biobränslen och tydligare uppgifter i utredningen gällande framtidens potentiella behov av biobränslen, utifrån antagandet att fossila bränslen fasas ut, samt produktionskapacitet.

Investeringsstöd till biogasanläggningar (stallgödsel) fortsatt får finnas – punkt 8.3.3

Länsstyrelsen vill se en komplettering gällande ett behov av att se över regelverket gällande småskalig elproduktion, till exempel från biogas på gårdsnivå men även för solceller, där begränsningen i produktion till den egna användningen tycks utgöra en tröskel för potentiella producenters vilja att etablera anläggningar.

Stöd till produktion av fossilfri gödsel genom exempelvis Industriklivet och/eller Klimatklivet kan övervägas när sådan produktion blir aktuell i

Sverige – punkt 10.3.2

Länsstyrelsen ställer sig i grunden bakom detta förslag men för att främja fossilfri produktion av gödsel skulle ett stöd med fördel införas även för att etablera anläggningar för sådan produktion.

Övriga synpunkter

Länsstyrelsen vill även förorda förslag gällande koldioxidinfångning och lagring i mark och biomassa, där jordbruket till exempel skulle kunna öka sin lönsamhet genom att göra positiva åtgärder för klimatet, *även* om det ligger utanför uppdraget för utredningen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anders Flanking med Gunilla Lexell som föredragande. Ärendet har även föredragits för länsråd Anneli Bergholm Söder. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Sanna Palomaa, Cecilia Palmén och Anna Sorby deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.